

PEDAGOGIK QOBILIYATNING ASOSIY SIFATLARI

To'ychiyev Akrom Xolmirza o'g'li
Eshmurodova Mushtariy
Denov tadbirkorlik va pedagogika
instituti talabalari

Annotatsiya: Maqolada pedagogik qobiliyatning asosiy sifatleri va xususiyatlari o'qituvchi faoliyatida qanday yondoshuv haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: mahorat, qobiliyat, iste'dod, jarayon, xususiyat, sifat, falsafa, irsiyat, rivojlanish, pedagogika, psixologiya, ta'lim, tarbiya,

Kirish

Ta'lim sohasida faoliyat olib borayotgan pedagoglar o'z ustida doimo ishlashi zamon talabi. Pedagogik-psixologiyada o'qituvchi qobiliyatining cheklanga turlari yo'q. Pedagogik qobiliyat turlari fanning, jamiyatning rivojlanishiga qarab ko'payib va o'zgarib turishi mumkin. Falsafada qobiliy; uzoq vaqtgacha "O'zgarmas irsiyat" nasldan - naslga o'tuvchi jarayon sifatida talqin etilgan. Olimlarning uzoq yillar olib borgan ilmiy-tadqiqotlari va kuzatishlari natijasida pedagogik qobiliyatning quyidagi asosiy sifatleri ajratib ko'rsatilgan:

1. O'z kasbiga muhabbat, o'quvchilarni seva olishi.
2. Mutaxassislik fanini mukammal bilishi, unga qiziqishi.
3. Pedagogik taktga (odob va go'zallikka) ega bo'lish.
4. Bolalar jamoasiga singib keta olish.
5. O'z mehnatiga ijodiy yondashish.
6. Javobgarlikni his etish.
7. Tarbiyaviy bilimlarni egallaganligi.

O'qituvchi faoliyatidagi pedagogik qobiliyatning o'ziga xos tizimla mavjud.

Qobiliyatlar tizimi quyidagi xususiyatlari bilan farq qilinadi:

1. Asosiy xususiy adar;
2. Tayanch xususiyatlar;
3. Yetakchi xususiyatlar;
4. Yordamchi xususiyatlar.

Pedagogik qobiliyatlar faqat pedagogik faoiyatning samara bo'lishini va shart-sharoitini ifodalamasdan, balki ko'p jihatdan muvafaqqiyatli ishlashning natijasi hamdir. Pedagogik qobiliyatda o'qituvchining o'zaro fikr almashuvi bilan bog'liq xususiyatlari asosiy rol o'ynaydi. Quyidagi pedagogik qobiliyatning asosiy xususiyatlari o'qituvchining yuksak pedagogik-psixologik bilimlari natijasida doimiy

shaklanib boradi: Kommunikativ qobiliyat: O‘qituvchining pedagogik jamoa va ota-onalar, mahalla ahli bilan bo‘ladigan o‘zaro muloqotida, ularning ruhiy holatlarini tushunish va ularga hamdard bo‘lish. Muloqotga kirishishida pok ko‘ngillilik. O‘qituvchi bunda psixologik bilimlarga ega bo‘lishi, muomala madaniyatini muntazam o‘zida shakllantirib borishi lozim. Perseptiv qobiliyat: tashqi olamni va muhitni sezish, idrok etish, ya’ni kuzatuvchanlik muhim rol o‘ynaydi. O‘qituvchining shijoati natijasida rivojlanadi, takomillashadi.

O‘qituvchi o‘quvchining psixologiyasini, psixik holatini o‘ziga singdirib idrok etadi, sinf jamoasining holatiga pedagogik vaziyatiga odilona baho beradi. Empatik qobiliyat: bolalarga bo‘lgan muhabbatdan kelib chiqadigan o‘quvchilarning his-tuyg‘usini, psixologik holatlarini qalbdan his etish, tushunish, idrok etish, ularga achinish xususiyatlaridir. Ta’lim jarayonini muqobillashtirish qobiliyati: o‘qituvchi o‘z bilimini o‘quvchi ongi va tafakkuriga kam kuch sarflash evaziga yetkaza olishi, ta’lim va tarbiyada belgilangan muddatda maqsadga erishish qobiliyatidir. Didaktik qobiliyat: o‘quvchilar bilan muloqot qilishda, pedagogikaning ta’lim va tarbiyaviy qonuniyatlarini hamda metodlarini chuqur o‘zlashtirgan holda samarali dars berish qobiliyatidir. Shuningdek, dars pedagogik texnologiyalar asosida jahon andozalariga, hozirgi zamon talablariga javob berishi kerak. Tashkilotchilik qobiliyati: pedagogik qobiliyatning tarkibiy qismidir. U sinf o‘quvchilarining o‘qituvchi tomonidan turli jamoat ishlariga, to‘garaklarga jalb qila olishida, sinf jamoasining har bir o‘quvchiga faol vaziyatni ta’minlab berishida namoyon bo‘ladi. Konstruktiv qobiliyat: o‘qituvchining o‘quv-tarbiyaviy faoliyatni puhta rejalashtirishi asosida yuzaga keladigan kasbiy pedagogik vaziyat bosqichlarini oldindan ko‘ra olishi. Bilish qobiliyati.

O‘qituvchining o‘z fanini va boshqa fanlarni chuqur bilishida, o‘zlashtirishi va amaliyotda namoyon etishi. Anglash (tushunish) qobiliyati: o‘qituvchining ziyrakligi va uddaburonligi, voqea va hodisalarni chuqur idrok etib, ularga adolatli munosabatda bo‘lishi. Pedagogik qobiliyatlarning tayanch xususiyatlari kuzatuvchanlikka ko‘ra bilish ko‘nikmasidir. Bu - individual narsaning o‘ziga xos tomonini, ijodiy faoliyat uchun boshlang‘ich materialni ko‘ra bilishi demakdir. Rassomning kuzatuvchanligi, tabiatshunos olimning kuzatuvchanligidan farq qilishi o‘z-o‘zidan ravshan. Ularning kuzatuvchanligi turlicha yo‘nalishda bo‘lganligi sababli. har biri o‘z tafakkuri va dunyoqarashi ega. Qobiliyatning yetakchi xususiyati ijodiy tasavvur qilishdir. Xususiyat faqat rassomga, matematika o‘qituvchisiga, xos bo‘lmasdan, balki aynan barcha fan o‘qituvchilariga ham tegishli. Har qanday kasb sirlarini mukammal egallash uchun qobiliyat kerak. Pedagogik qobiliyat sog‘lom o‘qituvchidagina shakllanadi. Biroq yuqori, o‘rtacha va past darajada bo‘lishi mumkin. Ushbu turli darajada qobiliyatlarda mujassamlashgan hislatlar va xususiyatlar orasida ba’zilar yordamchi rol o‘ynaydi. Pedagogik qobiliyatlar tizimiga kiradigan yordamchi xususiyati va

hislatlar quyidagilardan iborat: aql-idrokning muayyan turlari, hozirjavoblik, kamchiliklarga tanqidiy e'tibor, sobitqadamlik, o'qituvchining nutqi: notiqlik san'ati, so'z boyligining teranligi, aktyorlik xususiyati: mimika vapantomimika, xayoliy fantaziya ishlata olish, ruhiy hissiyotni jilovlay olish. Pedagogik takt va pedagogik nazokatga ega bolish.

Har bir pedagog o'z kasbining mohir ustasi bo'lishi kerak. Ta'lim jarayonida o'qituvchining o'zi qobiliyatli, iste'dodli bo'lishi muhim, ayniqsa musiqa, rassomlik kabi sohada faoliyat olib boradigan pedagoglar uchun bu juda muhim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasining "Kadrlar tayyorlash milliy dasturi to'g'risida"gi qonuni. //Barkamol avlod - O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. -T. Sharq, 1997, 31-61 betlar.
2. Davletshin M. G. Zamonaviy maktab o'qituvchisining psixologiyasi. - T. : O'zbekiston, 1999. - 29 b.
3. Pedagogika. (Pod red. P I. Pidkasistogo). - M. : Pedagogicheskoe obshchestvo Rossii, 2003. - 608 s.
4. Pedagogika nazariyasi va tarixi. 1-qism: Pedagogika nazariyasi. (M. X. Toxtaxodjayeva vaboshqalar)-T. : IQTISOD-MOLIYA, 2007. -380 b. .
5. Sultonova G. A. Pedagogik mahorat. - T. : Nizomiy nomidagi TDPU, 2005. - 149-b.
6. Tarbiyaviy ish metodikasi. //Pedagogika institutlari uchun o'quv qo'llanma (L. I. Ruvinskiy tahriri ostida). - T. . "O'qituvchi", 1991. - 376 b.
7. G'oziyev E. Psixologiya. - T. : O'qituvchi, 1994. -224 b.